

Тема. Василь Симоненко (1935-1963) – «вїтязь молодї української поезїї»

Мета. Розповісти одинадцятикласникам про життєву долю поета, допомогти зрозуміти шляхи формування ідейно-естетичних переконань митця і розвивати в учнів навички самостійності роботи з літературно-критичними статтями, увагу, пам'ять, зв'язне мовлення, виховувати любов до пізнання нового. ; поглибити знання учнів про життєвий і творчий шлях В. Симоненка, охарактеризувати стильові особливості його поезії; розвивати вміння аналізувати твори й робити висновки, дискутувати; формувати патріотичні почуття, толерантність.

Тип уроку. Урок вивчення особи письменника.

Обладнання. Поезії В.Симоненка, публікації про його творчість, презентація «Василь Симоненко – «вїтязь молодї української поезїї», аудіо записи поезій В. Симоненка.

Епіграф

*Я хочу бути несамовитим,
Я хочу в полум'ї горіть,
Щоб не жаліти за прожитим,
Димком на світі не чадіть.*

В.Симоненко

*Нї перед ким не станеш спину гнути,
Не віддасишся ворогу в ясу,
Якщо ти зміг, товаришу, збагнути
Свого народу велич і красу.*

Хід уроку

1. Мотиваційний етап.

1. З'ясування емоційної готовності до уроку.

2. Актуалізація суб'єктного досвіду й опорних знань.

Слово вчителя. Чи доводилось Вам погідної серпневої ночі бачити, як падає зірка? Гайне навскіс карим небом – і згасне, не долетівши до землі. То – метеор, посланець космосу, що дощенту згорає в повітрі, котрим дихаємо, аби на мить нам стало так невимовно гарно і трішечки сумно – погідної серпневої ночі.

Ось таким метеором промайнув рідним небосхилом Василь Симоненко. Може, він теж був посланцем із космосу, з його таємних творчих глибин, на нашу стражденну і грішну планету – і, мов маленький принц Екзюпері, просто повернувся на свою далеку Батьківщину? Втім, його Батьківщина – тут. Він виріс на цій землі – і в нестримному прагненні до високого неба духу згорів у земній атмосфері. Так сталося, що найкращим дітям України судилося коротке життя: Т. Шевченкові – 47, стільки ж В.Стусу і Б.Грінченкові, Лесі Українці – 42, Григору Тютюннику – 49, П.Грабовському - 38. І напрочуд мало Симоненкові – 28.

Римський філософ-стоїк, драматург і поет Антей Сенека зазначив: *«Життя – немов п'єса в театрі: не те важливо, як довго вона триває, а те, наскільки добре зіграна».*

У поезії **«Не докорю ніколи і нікому...»** Симоненко писав:

Так краще в 30 повністю згоріти,
Нїж до півсотні помаленьку тліть.

2. Цілевизначення і планування.

1. Представлення концепту теми уроку.

1.Слово вчителя. Але чи може звичайна людина за короткий проміжок часу сягнути висот, залишити помітний слід на цій землі?

- Що для цього треба зробити?

Відповідь на це питання знайдемо і у Василя Симоненка, про якого однокурсниця Наталя Скляренко згадувала: « Василь на перших курсах був типовим провінціалом, писав вірші до курсової стіннівки. Звідки таке взялося! Просто в голові не владується! Його однокласники так і залишилися віршомазами, Василь – національний поет!»

Олесь Гончар зазначав: «Серед літераторів трапляються й такі, без яких їхня доба могла би спокійно обійтися, нічого істотного не втративши. А є такі , що стають виразниками свого часу, живими нервами його драм і борінь, відтворюють у собі самий дух епохи – її кровообіг проходить крізь них. Є такі, чия творчість стає мовби часткою нашого буття, часткою повітря,

яким ми дихаємо, і тих ландшафтів, що нас чарують, і помислів, що ними живем. Симоненко такого типу поет. По таких читач вивіряє свої емоції, свої заповітні думи»(слайд 2).

2. *Узгодження цілей уроку і плану роботи.* Визначення завдань та очікуваних результатів уроку проходить у формі колективної бесіди.

- Яку проблему маємо розв'язати на уроці? (відповідь учнів)

(На уроці маємо установити: символом якої долі і в якому суспільстві є особа Василя Симоненка)

- Щоб з'ясувати дану проблему, на які питання ми маємо знайти відповіді?(міркування учнів)

Очікувані результати(записати на дошці)

З'ясувати

1. Як жив В.Симоненко і до чого прагнув, якою була «п'єса життя» поета?

2. Чому так рано закотилася поетова зоря?

3. Як впливає державна система на долю окремої людини?

4. Яку Людину, якого Поета втратила Україна?

3. Опрацювання навчального матеріалу.

1. Бесіда з учнями. Інтелектуальна розминка.

1. Прочитайте ще раз епіграф (слайд 3). Що ви можете сказати про людину, якій належать ці слова?

(Характеристика записується у зошитах. *Наприклад: гордий, цілеспрямований, впертий, незалежний.*)

2. «Окрайці думок» Прочитайте уривки зі Щоденника В. Симоненка. Що можна сказати про вдачу поета?

Які думки поета є актуальними сьогодні, цікавими для вас.

2. Дослідження.

А. Ви вдома опрацювали статтю про В. Симоненка. Що ще можете сказати про цю людину? Що мало найбільший вплив на формування особистості Симоненка – людина і Симоненка – поета.

Учні перегортають сторінки поетового життя.

Б. «Таким його пам'ятають...» Прочитайте спогади про Василя. Яким його бачили знайомі та друзі? Що вам імпонує у цій людині? Які якості його характеру ви вважаєте неприйнятними?

Завдання класу. Записати правила, за якими будував своє життя В.Симоненко; які з цих правил імпонують вам; якою була «п'єса життя» Симоненка.

В. Як життєва позиція В. Симоненка відображена у його віршах? Чи актуальними є поезії В. Симоненка сьогодні? Чи погоджуєтесь ви з думкою Миколи Сніжка: «Аби він прожив більше, то був би, як Шевченко»?

Виразне читання віршів: «Задивляюсь у твої зіниці...», "Люди - прекрасні...", "Найогидніші очі порожні...", «Можна», «Я»,, «Де зараз ви, кати мого народу?»

За життя вийшла лише одна збірка поезій В. Симоненка – «Тиша і грім» (1962).

Посмертно були опубліковані такі збірки: «Земне тяжіння» (1964), «Поезії» (1966), «Лебеді материнства» (1981), казки «Цар Плаксій та Лоскотон» (1963), «Подорож у країну Навпаки» (1964), збірка новел «Вино з троянд» (1965).

У 1995 році Василеві Симоненку посмертно присуджено Державну премію імені Т. Г. Шевченка.

Г. *В.Симоненко: трагічна випадковість чи закономірність (1962-1963 роки у житті поета)*

І миті жодної не можна повернути,

Щоб заново, по-іншому, прожити.

В.Симоненко («Минуле не вернеть»).

Живе лиш той, хто не живе для себе,

Хто для других виборює життя.

В.Симоненко («Можливо, знову загримлять гармати»).

Завдання класу. З'ясувати, чому так рано згасла зоря Симоненка? За що він постраждав?

Вибудуємо логічний ряд усіх цих подій: арештували – жорстоко побили – звинувачення не висунули – відпустили.

Яка ланка випадає з логічного ряду?

Як таке могло статися у середині 20 цивілізованого віку? Хто винен?

Чому Симоненко не скаржився, не подав до суду? У якій державі це можливо?

Робота зі словником. Тоталітарний

Тоталітарний режим - (тоталітарний - від лат. *totus* - весь, цілий) - режим, за якого державна влада здійснюється шляхом обмеження або порушення основних прав людини, усунення легальних можливостей для вільного виявлення і врахування інтересів усіх груп населення; зосередження неконтрольованої населенням державної влади в руках правлячої верхівки або однієї особи; фактичного одержавлення суспільства, громадських організацій, релігії тощо.

Диктатура — необмежена влада в державі особи, групи осіб, суспільної верхівки, що на відміну від демократії, тримається не на вільних і незалежних виборах, а спирається на силові структури та органи держави чи навіть на пряме насильство, репресії та терор.

Чи міг повністю розкритися талант Симоненка у той час?

4. Рефлексійно-оцінювальний етап.

1. «Проблемне питання».

- Зверніть увагу ще раз на тему уроку і скажіть: символом якої долі поета і людини, і в якому суспільстві є В.Симоненко.

- Як впливає держава на життя і долю окремої людини?

- Яку Людину втратила Україну?

2. «Мікрофон» У чому полягає актуальність, злободенність проблем, поставлених у віршах В. Симоненка?

3. «Мікрофон – 2». «На сьогоднішньому уроці я дізнався ..., мені найбільше сподобалось ... А тепер я хочу почути думку ...» (Перед тим, як передати мікрофон однокласникові, учень говорить кілька хороших слів про нього.)

4. Оголошення результатів навчальної діяльності учнів

« Як проводили поета у вічну дорогу, хтось поклав у труну поетові дві книжки: «Тиша і грім», «Цар Плаксі́й та Лоскотон». Я обурився, коли побачив таке дикунство, - згадає Микола Сом, - вийняв книжечки із труни, а потім голосно – на увесь автобус – сказав: ми хоронимо Васи́я Симоненка, а не його творчість!»

13 грудня його не стало. Метеор Симоненків сліпуче блиснув – і згаснув за обрієм. Проте зоря поетова займається знову і знову, коли звучать його поезії. Засвітимо його зорю (звучать поезії «Лебеді материнства», «Ти знаєш, що ти – людина?»)

5. Домашнє завдання.

обов'язкове загальне.

Скласти есе «Краще в тридцять повністю згоріти, ніж до півсотні по—маленьку тліть?»

Таким його пам'ятають...

1. Едуард Кухаренко, нині полтавський літератор. У 1961 році жив у Черкасах, де в той час кореспондентом газети «Молодь Черкащини» працював Василь Симоненко.

До знайомих і колег Василь ставився дуже добре, цінував справжню дружбу. Найближчим його другом був Микола Сніжко, він ділився з ним усім, у тому числі й глибоко особистим. Пригадую, пішли розмови, що між Миколою і його дружиною пробігла чорна кішка, надумали вони розлучатися. Микола поділився з Василем своїми думками. Той мовчки вислухав, а тоді кудись вийшов. Приносить 16 кілограмів солі й каже: «Оце, гади, доки не з'їсте, не здумайте розходитися». Не знаю, що саме допомогло, але подружжя живе й до цього часу.

Свого рідного батька Василь не пам'ятав, ніколи не заводив розмови про нього. Та коли Василь став на ноги, отримав квартиру в Черкасах, батько об'явився. Прийшов і звернувся до нього: «Синоку». Василь мовби закликав, а тоді відповів: «Я не знаю, хто ти такий». Відвів його на вокзал, купив квиток і каже: «Забудь сюди дорогу, у мене немає батька».

У 1962 р. вийшла його збірка «Тиша і грім», він отримав за неї гонорар 2 тис. крб. Тоді це була просто фантастична сума. Але гроші якось швидко були витрачені, до них Василь відносився легко. Він любив життя не напоказ. Був дуже працьовитим, не рахувався з власним часом. Якщо треба було, то сидів у редакції до ранку. Наше спілкування тривало аж до самої його смерті, після якої Василя стали називати націоналістом. Багато хто тоді відійшов від його рідних, зрікся пам'яті про нього. Що ж зробиш: друзі пізнаються в біді.

2. Віктор Онойко, товариша, з яким Василь працював у «Молоді Черкащини».

На похорони Василя приїхало красне письменство з Києва, і зник його щоденник. Через тиждень після зникнення щоденника канадське радіо почало транслювати сторінки з нього. Зрозуміло, що писався він для себе. Василева прямолінійність подобалася далеко не всім. Тому й оголошено було його націоналістом, пришито інші ярлики і заборонено видавати його твори.

3. Василь Пахаренко, професор Черкаського університету ім. Хмельницького, дослідник творчості поета.

«Якби Симоненко прожив ще хоч 2-3 роки, він опинився б у таборах – як його друзі-шістдесятники: Стус, Світличний, Сверстюк, Марченко».

4. Микола Сніжко – друг і колега поета Василя Симоненка. У 2004-тому видав книгу спогадів про поета "Оводи Василя Симоненка".

Інтерв'ю 13. 12. 2013.

- Аби він прожив більше, то був би, як Шевченко. Комуністи кажуть, що це був їхній чоловік. Комуніст. Атеїст. Член партії. Нинішні націонал-патріоти, до них я належу і сам, вважають, що Симоненко їхній. Все це так, як Шевченко. Його визнавали і в радянській владі і зараз. Так само і від Симоненка. Він для всіх. Такий чоловік, як Шевченко. Він був членом партії і до самої смерті не відмовлявся від цього. Це був не просто комуніст, - робить багатообіцяючу паузу, підносячи вказівний палець. – Це був комуніст-утопіст! А хто були ці ці комуністи-утопісти? Це були романтики! У комуністичній ідеї немає нічого поганого. В самій ідеї. Інша справа, що виконавці були погані і вони повторили трагедію Паризької комуни, коли розстрілювали своїх, просто вбивали і так далі. Це була страшна річ. Це були тирані і виконавці волі тиранів. А Симоненко був утопістом. Він вірив, що може бути рівність, труд, свобода. Що тут такого поганого? Симоненко, звичайно ж був проти і в багатьох творах це показував.

- А переслідували його за творчість?

- Аби ще трошки пожив, то б переслідували, - киває Наталія Михайлівна, дружина М. Сніжка.

- Полтавський поет, знайомий Симоненка Едуард Кухаренко припускає, що Василя Андрійовича побили міліціонери саме через творчість.

- Та ні. Я не сказав би так. Це вже домисли. Журналістів не любили просто. Він був журналістом – значить треба прижати. Так, як зараз. Ти зі «Свободи»? Ага! Треба прижати!

А. Дитинство і юність (1935-1952)

Василь Андрійович Симоненко народився 8 січня 1935 р. в с. Бієвці Лубенського району Полтавської області. Мати майбутнього поета – Ганна Щербань – працювала в колгоспі. Батько – Андрій Симоненко – покинув сім'ю, коли маленькому Василькові не було ще й року.

Протягом 1942 - 1952 рр. майбутній поет навчався в школі: 4 класи у Біївцях, далі - у сусідніх селах Єнківцях і Тарандинцях. Дорога до школи була для нього мукою... Через багато років у новелі "Дума про діда" Симоненко не забуде про це згадати: "...Я ходив тоді у восьмий клас. Дев'ять кілометрів було до школи. Як на мої 14 років, то це не так вже й мало. Та це ж тільки в один кінець дороги!.." У 1952 р. закінчив школу із золотою медаллю.

Василько був надзвичайно старанним і наполегливим у навчанні: «У класі Вася виділявся серед учнів, по-перше, своїм бідним одягом, по-друге, своїм розумом. Навіть учителі не читали стільки книжок, як наш найкращий учень» (спогад вчительки).

Б. Студентські роки. Журналістська діяльність (1952 – 1962)

Вищу освіту В. Симоненко здобув у Київському державному університеті імені Т. Шевченка на факультеті журналістики. Одержавши 1957 р. диплом "літописця сучасності", працював у редакціях газет "Черкаська правда" (1957 - 1960 рр. - літпрацівник відділу культури), "Молодь Черкащини" (1960 - 1963 рр.), власним кореспондентом "Робітнича газета". Проте змістом і сенсом його життя була поезія і тільки поезія.

Напрвесні 1960 року в Києві був заснований Клуб творчої молоді. Хоча на той час Симоненко жив і працював у Черкасах, проте разом з Аллою Горською й Іваном Драчем, Ліною Костенко й Іваном Світличним, Євгеном Сверстюком і Василем Стусом, Миколою Вінграновським і Михайлом Брайчевським він став душею і окрасою цього Клубу. Охоче роз'їжджав по Україні, як загально визнаний поет брав участь у літературних вечорах і творчих дискусіях, виступав перед молоддю, прагнучи пробудити в душах ровесників національну самосвідомість і жагу до національного відродження.

В. Симоненко прилучився до комісії, котра мала перевірити чутки про масові розстріли в енкаведистських катівнях і відшукати місце потаємних поховань жертв сталінського терору. Разом з Аллою Горською вони обходили десятки прикиївських сіл, опитали сотні тамтешніх жителів, виявили урочища, де, за свідченням селян, більшовицькі кати ховали сліди своїх мерзенних злочинів. Саме за участю Симоненка на основі незаперечних речових доказів для людства були відкриті таємні братські могили жертв сталінізму на Лук'янівському і Васильківському кладовищах, у хащах Биківнянського лісу. За його участю тоді ж був написаний і відправлений до Київської міськради Меморандум із вимогою оприлюднити ці місця печалі й перетворити їх у національні Меморіали. Звичайно, Київська міськрада брутально зігнувала заклик поета.

1962 р. Василь Симоненко став членом СПУ. Він планував вступати до аспірантури Інституту літератури АН УРСР.

О 23 годині 13 грудня 1963 року на лікарняному ліжку в Черкасах навіки зупинилося серце Василя Симоненка. Офіційна версія передчасної смерті – рак нирок.

Навколо причин смерті В. Симоненка ходило чимало чуток.

Скорботною епітафією звучать слова, записані Симоненком до свого щоденника 3 вересня 1963 року: "Друзі мої принишкили, про них не чути й слова. Друковані органи стали ще бездарнішими й зухвалішими. "Літературна Україна" каструє мою статтю, "Україна" знущається над віршами. Кожен лакей робить, що йому заманеться... До цього ще можна додати, що в квітні були зняті мої вірші у "Зміні", зарізані в "Жовтні", потім надійшли гарбузи з "Дніпра" й "Вітчизни"... Нелегко жилося сім'ї, а особливо мамі, талановитого митця, коли після опублікованого за кордоном щоденника «Окрайці думок» та окремих поезій його ім'я було спалюжено, а творчість замовчувалася. І лише у кінці вісімдесятих років великий Поет Василь Симоненко поступово почав реабілітовувати несправедливо забуте ім'я. Василеві Симоненкові посмертно присуджено Державну премію України імені Т. Шевченка, у 1995 р.

В. Симоненко. «Окрайці думок» Щоденник

18.IX. 1962 р. ...Я розумію, що поет з мене такий собі. Але бувають і гірші. Такі, як я, теж необхідні для літератури. Ми своїми кволими думками угноїмо ґрунт, на якому виросте гігант. Прийдешній Тарас або Франко. Жду його, як віруючий прирештя Христового. Вірю, що мені пощастить почути радісну осанну на честь його приходу. Хай тільки не зважає він на нас, маленьких чорноробів поезії. Він виросте з нас.

19.IX.1962. Справді, Сталін не зійшов на п'єдестал, не люди поставили його, а сам виліз – через віроломство, підлість, виліз криваво і зухвало, як і всі кати... Це страшно, коли прижиттєва слава і обожествлення стають посмертною ганьбою...

6.X. 1962. Немає нічого страшнішого за необмежену владу в руках обмеженої людини. Голова колгоспу з Єременкового села кричав на зборах від безсилля і люті:«Я вам зроблю новий 33-й рік!» - однією ідіотською фразою нищить наслідки роботи десятків розумних людей. Якби у наших вождів було більше глузду, ніж є, подібні крикуни милувалися б небом крізь ґрати.

9.11.1962. Як простір немислимий без руху, так поезія немислима без думки. Що то за простір, коли в ньому не можна рухатися? Яка то поезія, коли вона не мислить? Поезія — це прекрасна мудрість.

21 .VI. 1963. Якщо поет не приносить нових думок та емоцій – він формаліст. Як би не рекламував свою мниму належність до реалістів. Холуйським реалізм не може бути. Є реалізм, якому служив Шевченко...

22.07.1963. Часто сумніви нищать будь-яку впевненість у своїй мужності. Я не знаю, як триматимуся, коли посиплються на мою голову справжні випробування. Чи залишуся людиною, чи жах засліпить не лише очі, а й розум? Втрата мужності — це втрата людської гідності, котру я ставлю над усе. Навіть над самим життям. Але скільки людей — розумних і талановитих — рятували своє життя, поступаючись гідністю, і, власне, перетворювали його в нікому не потрібне животіння. Це найстрашніше.

Душа прагне потрясінь, а розум боїться їх.

3.09.1963. З іронією оглядаюся на пройдене: мені двадцять дев'ять скоро стукне, а що я зробив, чи бодай почав, значне? Не життя, а низка дрібних клопотів, дрібних невдач, дрібних розчарувань і дрібних успіхів!

Ні, не так я мріяв жити, як живу. Щасливий той, хто хоче мало від життя, — він ніколи не розчарується в ньому. Найпростіший і найкоротший шлях до так званого щастя — стати обивателем. Мозок, здатний породжувати мислі, не здатний зробити його власника щасливим.

В. В. Симоненко: трагічна випадковість чи закономірність (1962-1963 роки у житті поета)

З інтерв'ю з Миколою Сніжком.

- Полтавський поет, знайомий Симоненка Едуард Кухаренко припускає, що Василя Андрійовича побили міліціонери саме через творчість.

- Діло тоді було так. До нього приїхав якийсь родич і вони посиділи, а потім він його проводжав на вокзалі в Черкасах. Провів і зайшов у ресторанчику купити сигарет. А якраз працівники ресторан вирішили закрити ресторан на обідню перерву. Закривають прямо в нього перед носом, а він двері притримав і каже: «Мені сигарет би купити». А він такий куряга був.

- Кажуть, що по дві пачки «Прими» в день скурював.

- Да! «Пріму» курив. А вона йому: «За-а-крито!». Ну єсть же ж такі люди невічливі. А Симоненко не нахабний сам був. Проситься їй: «Ну сигарет куплю.» А та побачила міліціонерів недалеко і каже їм, що ось хуліган. Ті підійшли, взяли його попід руки: «Хто ти такий?». А він взяв і показує посвідчення, що він журналіст «Молоді Черкащини». А журналістів тоді не любили, - посміхається. – Вони ж всі тоді були шістдесятники. І ото й Дзюбина історія, і Василя Захарченка, і Стуса. Тоді ж прижимать почали. Тоді таке було. Вони його взяли і одвезли на станцію Шевченка, бо це була транспортна міліція. Один залишився стерегти Василя, а другий зник. Потім з'явився, разом підхопили його під руки й запхали у «воронок».

Ми узнали: Микола Негода, Вітя Онойко, Петро Жук. Вони поїхали в Смілу, пішли в міськком партії і кажуть, що таке діло, що нашого товариша посадили в буцигарню і треба його визволити. Секретар міськкому виявився добрим, подзвонив туди і його випустили.

Ця розповідь Віктора Онойка вміщена у книзі спогадів друзів і колег про Василя Симоненка «Життя мов спалах блискавки», яка вийшла в Черкасах у 1991 році.

«Поїхало нас троє, — згадує Віктор Онойко. — Крім мене, письменник Микола Негода та журналіст Петро Жук. Микола, здається, був добре знайомий із смілянським секретарем. І ми спочатку поїхали до нього по записку та розпитали, як знайти міліцейське відділення.

З кімнати, що нагадувала карцер, вивели Василя. Побачивши нас, він одразу попросив закурити. «Більше доби не палив, — пояснив, коли прямували до нашого червоного «Москвича». І додав — Не їв і не спав». Коли сів на передне сидіння, закотив рукава сорочки. Ми вжахнулися: усі руки були в синцях. «А на тілі, здається, ніяких слідів. Хоча били. Чим — не знаю. Якись товсті палиці шкіряні, з піском чи що. Обробили професійно. І цілили не по м'якому місці, а по спині й попереку».

— За що? — вихопилося в нас.

— Я, бачте, не сподобався їм. Коли везли туди, погрожували: ну почекай, ти ще будеш проситися, на колінах повзатимеш. А я їх обізвав...

Василь назвав два слова і додав: «У тому казематі мене зачинили. Я почав грюкати у двері. Довго не відчиняли. Я ще дужче. З'явився один здоровило, скрутив, як лещатами, руки за спину, на зап'ястя наче зашморг накинув і штовхнув обличчям донизу на дерев'яний лежак. Тоді прив'язав до нього ременями. Тепер уже я не міг і ворухнутися. Руки пекло вогнем. Кажу: «Що ти робиш, гад!» Отоді він і почав мене лупцювати. І зараз відчуваю, ніби щось обірвалося всередині...»

Задивляюсь у твої зіниці

Голубі й тривожні, ніби рань.
Крешуть з них червоні блискавиці
Революцій, бунтів і повстань.

Україно! Ти для мене диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік...

Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побуть на самоті.

Рідко, нене, згадують про тебе,
Дні занадто куці та малі,
Ще не всі чорти живуть на небі,
Ходить їх до біса на землі.

Я...

Він дивився на мене тупо
Очицями, повними блекоти:
- Дарма ти себе уявляєш пупом,
На світі безліч таких, як ти. -
Він гримів одержимо і люто,
І кривилося гнівом лице рябе,
Він ладен був мене розіпнути
За те, що я поважаю себе.
Не стала навколішки гордість моя...
Ліниво тяглася отара хвилини...

Де зараз ви, кати мого народу?
Де велич ваша, сила ваша де?
На ясні зорі і на тихі води
Вже чорна ваша злоба не впаде.

Народ росте, і множитья, і діє
Без ваших нагаїв і палаша.
Під сонцем вічності древніє й молодіє
Його жорстока й лагідна душа.

Є тисячі доріг, мільйони вузьких стежинок,
Є тисячі ланів, але один лиш мій.
І що мені робить, коли малий зажинок
Судилося почать на ниві нерясній?

Чи викинути серп і йти байдикувати,
Чи долю проклясти за лютий недорід
І до сусід пристать наймитувати
За пару постолів і шкварку на обід?

Коли б я міг забуть убоге рідне поле,
За шмат ції землі мені б усе дали...
До того ж і стерня ніколи ніг не коле
Тим, хто взува холуйські постолі.

Бачиш, з ними щогодини б'юся,
Чуєш — битви споконвічний грук!
Як же я без друзів обійдуся,
Без лобів їх, без очей і рук?

Україно, ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова...
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.

Ради тебе перли в душу сію,
Ради тебе мислю і творю...
Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю.

Хай палають хмари бурякові,
Хай сичать обраци — все одно
Я проллюся крапелькою крові
На твоє священне знамено.

На світі безліч таких, як я,
Та я, їй богу, один.
У кожного Я є своє ім'я,
На всіх не нагримаєш грізно,
Ми - не безліч стандартних "я",
А безліч всесвітів різних.
Ми - це народу одвічне лоно,
Ми - океана вселюдська сім'я.
І тільки тих поважають мільйони,
Хто поважає мільйони "я".

Народ мій є! Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!
Пошезнуть всі перевертні й приплуди,
І орди завойовників-заброд!

Ви, байстрюки катів осатанілих,
Не забувайте, виродки, ніде:
Народ мій є! В його гарячих жилах
Козацька кров пульсує і гуде! 1962

Та мушу я іти на ріде поле босим,
І мучити себе й ледачого серпа,
І падати з утоми на покоси,
І спать, обнявши власного снопа.

Бо нива це - моя! Тут я почну зажинок,
Бо краший урожай не жде мене ніде,
Бо тисяча доріг, мільйон вузьких стежинок
Мене на ниву батьківську веде...

Люди - прекрасні.
Земля - мов казка.
Кращого сонця ніде
Загруз я по серце
У землю в'язко.
Вона мене цупко трима.
І хочеться
Бути дужим,
І хочеться так любити,
Щоб навіть каміння байдуже
Захотіло ожити
І жити!
Воскресайте, камінні душі,
Розчиняйте серця і чоло,
Щоб не сказали
Про вас грядущі:
- Їх на землі не було...

Ти знаєш, що ти — людина?
Ти знаєш про це чи ні?
Усмішка твоя — єдина,
Мука твоя — єдина,
Очі твої — одні.

Більше тебе не буде.
Завтра на цій землі
Інші ходитимуть люди,
Інші кохатимуть люди —
Добрі, ласкаві й злі.

Скільки б не судилося страждати,
Все одно благословлю завжди
День, коли мене родила мати
Для життя, для щастя, для біди.

День, коли мої маленькі губи
Вперше груди мамині знайшли,
День, що мене вперше приголубив
Ласкою проміння із імлі.

Як мене даровано багато,
Скільки в мене щастя, чорт візьми! -
На землі сміятись і страждати,
Жити і любити поміж людьми!

Найогидніші очі порожні,
Найгрізніше мовчить гроза,
Найнікчемніші дурні вельможні,
Найпідліша брехлива сльоза

Найпрекрасніша мати щаслива,
Найсолодші кохані вуста.
Найчистіша душа незрадлива,
Найскладніша людина проста.

Але правди в брехні не розмішуй,
Не ганьби все підряд без пугтя,
Бо на світі той наймудріший,
Хто найдужче любить життя.

Сьогодні усе для тебе —
Озера, гаї, степи.
І жити спішити треба,
Кохати спішити треба —
Гляди ж не проспи!

Бо ти на землі — людина,
І хочеш того чи ні —
Усмішка твоя — єдина,
Мука твоя — єдина,
Очі твої — одні. 1962

Можна вірить другові чи милій,
Марить наяву чи уві сні,
Білизну червневих ніжних лілій
Заплітатъ букетами в пісні.

Можна жити, а можна існувати,
Можна думати — можна повторять.
Та не можуть душу зігрівати
Ті, що не палають, не горять!

Люди всі по-своєму уперті:
Народившись, помирає кожна,
А живуть століття після смерті
Ті, що роблять те, чого «не можна». 1956

Вона прийшла

Вона прийшла непрохана й неждана,
І я її зустріти не зумів.
Вона до мене впливла з туману
Моїх юнацьких несміливих снів.

Вона прийшла, завітчана і мила,
І руки лагідно до мене простягла,
І так чарівно кликала й молила,
Такою ніжною і доброю була.

І я не чув, як жайвір в неї тане,
Кого остерігає з висоти...
Прийшла любов непрохана й неждана -
Ну, як мені за нею не піти?

Не докорю ніколи і нікому,
Хіба на себе інколи позлюсь,
Що в 20 літ в моєму серці втома,
Що в 30 - смерті в очі подивлюсь.

Ще один протест

До двадцяти бунтуємо завзято,
Шукаєм правди, клянемо брехню
І віримо, що нашому огню
Належить всяку нечисть спопеляти.
Тоді ми все бажаємо змінити,
Яка хороша й нерозумна ти,
Наївна, мила юність неумита!
Та пройдуть дні, гарячі й безнадійні,
І ми стаєм холодні та спокійні,
Такі собі чиновники черстві.
Уже в душі нема святого болю,
І розум нам не рветься вже на волю -
Ми раді тим, що ситі і живі.

Кривлякам

Не вигадуйте муки і драми,
Не видавлюйте з себе сліз.
Правді в очі дивіться прямо,
Не відводьте погляду вниз.

Не вимучуйте з себе сміху,
Коли серце стогне від мук,
Не благайте у долі лиха,
Коли щастя іде до рук.

Будьте схожі самі на себе -
Чи розумні, чи просто дурні.
Будьте чортом чи ангелом з небі,
Тільки не будьте штучні й смішні.

Моє життя - розтрошене корито,
І світ для мене - каторга і кліть...
Так краще в 30 повністю згоріти,
Ніж до півсотні помаленьку тліть.